

VI. Definició econòmica de la regió catalana

Espanya és un país de fondes arrels històriques, format per diferents entitats ètniques, geogràfiques i culturals que han evolucionat a través del temps, i han format un mosaic nacional o regional de ben reconeguda identitat individual. Convé veure si aquestes entitats ben definides, un cop examinades a la llum dels conceptes regionals moderns, mereixen d'ésser revisades. El principi general és que la regió que ha format la Història és vàlida mentre no es demostrï el contrari, almenys a nivell de problemes regionals generals. Tal com diuen Teran i Solé Sabarís «[...] *en líneas generales es evidente que en la inmensa mayoría de los casos las divisiones históricas corresponden a verdaderas regiones geográficas*».⁴ I jo afegiria «y económicas».

Últimament s'han produït diferents intents de dibuixar els límits de Catalunya, segons els nous postulats. La major part de les propostes s'estenen més enllà del vell Principat, el qual, però, resta com el nucli i la base de la regió. Anticipem que, en conclusió, es pot dir que la Catalunya del Principat, la Catalunya històrica que tots coneixem, preval, Vegem, però, la casuística.

Els economistes José González i Juan Plaza, sota el patrocini de l'Institut Nacional d'Indústria, defineixen una regió catalano-balear en la qual a les quatre províncies catalanes s'afegeixen les illes Ba-

4. M. DE TERAN i L. SOLÉ SABARÍS, *op. cit.*, pàg. 24.

lears i una petita zona d'Osca i Saragossa. La funció nodal era la base de la definició.

En canvi, els tècnics de l'Organització Sindical segreguen Lleida per formar amb aquesta província, junt amb Aragó, la regió del «Baix Ebre», tot deixant una regió del «Nord-est» integrada per les províncies de Barcelona, Girona i Tarragona.⁶ Els criteris emprats eren els d'homogeneïtat basant-se en la densitat de població i la Renda per càpita, sobretot. Aquest criteri no pot ésser acceptat perquè, a part de desmuntar una entitat creada pels segles amb una voluntat i consciència de cohesió —caràcters determinants per ells mateixos— per part de la seva població, es basa en unes variables —la densitat de població i la Renda per càpita— poc concordants i, en tot cas, no determinants per si soles. L'anàlisi nodal, l'estudi estructural de les relacions d'intercanvi entre Lleida i Barcelona, demostren les influències i vinculacions interdependents que permeten d'afirmar que Lleida queda tècnicament —si no per altres raons— adscrita a Catalunya. En tot cas, A. Montserrat demostra⁷ que els criteris de població fallen i els d'homogeneïtat, sempre més dèbils tractant-se d'espais grans, no serveixen de suport quan es vol separar Lleida de la regió econòmica catalana, entesa més o menys com l'antic Principat.

Per altra banda, el Servei d'Estudis del Banco Español de Crédito publicà l'any 1965 l'anuari del

5. *Op. cit.*

6. Gabinet Técnico del Consejo Económico Sindical Nacional, citat dins *Informe económico de Cataluña*, Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, 1968. Cf. també la ponència «Regiones Socioeconómicas» i altres presentades a la I Asamblea Sindical Nacional de Desarrollo Nacional, abril de 1967.

7. Cf. *Sobre la catalanitat de les terres occidentals del Principat*, «Serra d'Or», novembre de 1967.

mercat espanyol en el qual configurava una regió del «Nord-est» amb les quatre províncies catalanes i, a més, Osca, Saragossa i Balears.

Sampedro, estructuralista de Madrid, abandona el tradicional criteri d'homogeneïtat en la definició de les regions, per acceptar el d'heterogeneïtat (pols de creixement) a fi d'arribar, per definir les seves regions, a zones de dispersió. Utilitza per a això dos criteris: el circulatori i el demogràfic. Obté tretze regions espanyoles. D'aquestes, Galícia, Aragó, Catalunya, Extremadura i Andalusia coincideixen exactament amb les entitats tradicionals. I això és important. Diu Sampedro: «*Este alto grado de coincidencia entre los resultados de la observación actual y los de la Historia nos parece un motivo de satisfacción [...] esta coincidencia, en efecto, no hace más que reflejar la personalidad real de las regiones españolas. Después de todo, la creación de esta personalidad a lo largo de la Historia encuentra también una parte de su base en razones geográficas que, a su vez, continúan influyendo hoy en actividades agrarias, en facilidades de transporte y en otras diversas manifestaciones de la vida económica. Registrar empíricamente la polarización actual de estas actividades en ciertas áreas ha de coincidir por fuerza y en amplio grado con la existencia de unos factores naturales y la cristalización histórica de una serie de interdependencias dentro de cada región, así como con la de ciertas "fronteras" también histórico-naturales [...] Dado que nuestro propósito es determinar las unidades más aptas para la planificación y la política económica, no dudamos que la coincidencia de pertenecer a una misma región, arraigada en la mente de los habitantes, es un dato real de innegable interés. La ruptura de las unidades regionales psicológicas (y éstas son las divisiones his-*

tóricas) debe evitarse en lo posible porque tiende a debilitar en el futuro inmediato la cohesión de la colectividad.»⁸ Aquesta és la definició que més em plau.

La Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació d'Espanya⁹ utilitzà el concepte de polarització amb base als corrents de tràfic i les àrees de mercat. El transport per carretera demostra que Aragó no comença a exercir el seu poder d'atracció fins a Fraga i València fins a Vinaròs. Les àrees de mercat catalanes entren una mica a Osca i Terol i també a Saragossa.

Vegeu, també, més endavant (cap. VIII, 6) com la capacitat d'atracció de Barcelona ciutat situarà la zona de la seva influència econòmica ben endins de la província de Saragossa.

Des d'un punt de vista teòric, i per als grans problemes, es pot dir que Catalunya entesa com les quatre províncies creades el segle passat, les quals heretaven bastant aproximadament les terres del Principat, constitueix una regió econòmica acceptable segons els criteris científics contemporanis de definició. Si no fos perquè la poca informació estadística existent a nivell subnacional té caràcter provincial, hauríem d'estendre la regió una mica endins de l'actual Aragó per coincidir gairebé del tot amb el vell Principat. Les Balears, en canvi, queden excloses, a base d'aquests criteris econòmics estrictes.

8. J. L. SAMPEDRO, *Perfiles económicos de las regiones españolas*, Ed. Moneda y Crédito, Madrid, 1964.

9. *Informe económico de Cataluña, op. cit.*